

A XVII-a Conferință internațională – multidisciplinară
„Profesorul Dorin Pavel – fondatorul hidroenergeticii românești”
SEBEȘ, 2017

LIMBA FRANCEZĂ ÎN PUBLICAȚIILE ȘTIINȚIFICE

Maria-Cristina MUNTEANU-BĂNĂȚEANU, Lucian MÂNDREA

FRENCH LANGUAGE IN SCIENTIFIC PUBLICATIONS

This paper proposes to review the languages in which scientific articles were written in the past and are written in the present. We can remark two antithetic phenomena the supremacy of English and the decay of French a fact which leads, at least for the moment, to the instauration of a single language in the sphere of sciences.

Keywords: scientific publications, decay of French, unique language
Cuvinte cheie: publicații științifice, decadența limbii franceze, limbă unică

1. Introducere

Progresul cercetării științifice are la bază interacțiunea între oamenii de știință din întreaga lume. Această interacțiune este vizibilă atât prin publicarea unor cărți sau a unor reviste în colaborare, cât și prin legăturile create cu prilejul unor întâlniri naționale sau internaționale de specialitate. În contextul transferului de informații între diverși cercetători de diferite origini, putem remarca tendința tot mai puternică de a utiliza în acest proces doar limba engleză care a devenit, cu sau fără voia noastră, limba universală a științei. Dar oare doar această limbă merită acest statut, o alta, ca de exemplu limba franceză, nu ar putea distruge această hegemonie sau măcar să o împartă? Este o întrebare la care vom încerca să răspundem analizând anumite aspecte ce țin de trecutul științei și de prezentul ei, de limba care se pretează mai bine acestui domeniu având în vedere structura

ei, dar și diverse atitudini ce ar trebui adoptate pentru o mai bună diseminare a francezei în rândul oamenilor de știință.

2. Limbile științei în trecut

Începând din Renaștere și până în epoca modernă (secolul al XV-lea – începutul secolului al XIX-lea), tendința, în ceea ce privește limba de redactare a articolelor științifice, a fost cu totul alta față de cea din zilele noastre. Astfel că în acea perioadă nu exista o limbă dominantă în publicațiile științifice.

La început latina era foarte des utilizată, însă încetul cu încetul aceasta a cedat locul altor limbi precum engleza, franceza (care ocupă un loc favorizat mai ales în epoca luminilor, respectiv secolul al XVII-lea), germana, italiana și rusa. Mulți savanți, dar și numeroase organizații științifice au privilegiat organizarea unor dezbateri publice în limba locală mai degrabă decât în latină.

De-a lungul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, trei limbi ocupau un loc central în domeniul științelor: engleza, franceza și germana. Fiecare disciplină avea atunci o limbă privilegiată astfel că germana apărea în medicină, biologie, fizică și chimie, franceza în drept și științele politice, iar engleza în economie politică și geologie.

În secolul al XX-lea, acest echilibru a fost perturbat din cauza unor motive politice și socio-economice. Puterea politică și economică a Statelor Unite ale Americii începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea, triumful american la ieșirea din cel de-al Doilea Război Mondial, precum și avansul spectaculos al oamenilor de știință americani reprezintă factorii principali ai situației actuale în care limba engleză domină publicațiile științifice internaționale.

3. Limba științei în prezent

În contextul globalizării în toate domeniile, tendințele de globalizare și în literatura științifică sunt evidente din cota din ce în ce mai mare de utilizare a limbii engleze în literatura științifică internațională. Astfel, la sfârșitul secolului al XX-lea, mai mult de 75 % din publicațiile din revistele științifice internaționale erau în această limbă.

În momentul de față, procentajul a crescut semnificativ ca urmare a faptului că toate conferințele internaționale importante și toate revistele științifice cu factor de impact mare sunt în limba lui Shakespeare.

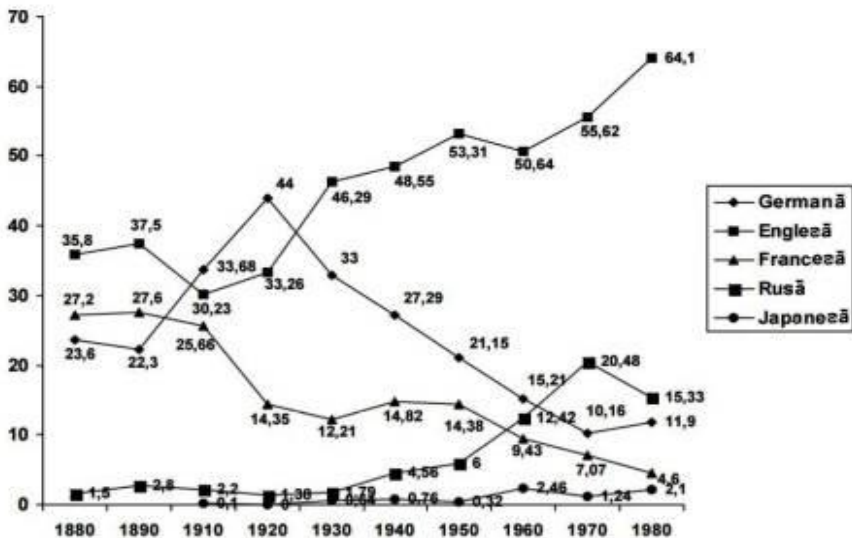

Fig. 1 Articolele științifice publicate în diferite limbi între anii 1880-1980, în procente [1]

Există totuși și reviste științifice în alte limbi, franceză de exemplu, însă în general au un factor de impact mai mic. Datorită faptului că acest element este foarte important pentru reputația cercetătorului și pentru ca rezultatele cercetării sale să fie citite de către publicul de specialitate, acesta are deci interesul să publice în limba engleză, atitudine ce susține încă o dată o realitate în beneficiul unora și în detrimentul altora.

Prin urmare, limba franceză este una dintre limbile care se pot considera dezavantajate în ciuda unui trecut luminos în domeniu.

4. Limba franceză în comunicările științifice scrise și orale

Supremația limbii engleze ca limbă științifică internațională este o realitate care trebuie acceptată și depășită, dar nu încurajată.

Printre motivele care au dus la decăderea francezei putem (re)aminti:

- Numărul mare de reviste științifice publicate în țările anglofone.
- Engleza este a doua limbă a majorității oamenilor de știință non-anglofoni.

- Engleza scrisă este o limbă relativ ușoară din punct de vedere gramatical.

Astfel, cercetătorii francezi acceptă ideea de a publica articolele în limba engleză pentru ca rezultatul muncii lor să ajungă și la colegii lor internaționali.

Și nu doar că acceptă să scrie articolul în engleză, ci și prezentările în cadrul întâlnirilor științifice internaționale le fac tot în această limbă pentru a evita ca auditoriul să părăsească sala.

Justificarea: rolul lor este de a face cunoscute rezultatele obținute chiar și în detrimentul limbii lor.

Deși s-a încercat frânarea evoluției în direcția limbii engleze prin diverse metode, acestea s-au adevărat a fi inoperante în contextul acesta – vezi legea Toubon din 1994 când ministrul culturii de atunci, Jacques Toubon, impune, prin legea care îi poartă numele, folosirea limbii naționale în textele de interes public în vederea păstrării patrimoniului lingvistic francez și deloc în favoarea cercetătorului francez.

Supremația limbii engleze s-a instaurat, după cum am văzut mai sus, în urma unor rațiuni politice și socio-economice, dar ulterior s-au supus discuției următoarele aspecte:

1. Comunitatea științifică internațională are nevoie de o limbă unică sau este de preferat să se păstreze pluralitatea limbilor, deci pluralitatea culturilor?
2. Dacă este nevoie de o limbă universală, ce calități trebuie să aibă aceasta?
3. Limba engleză deține aceste calități?

Am înțeles ideea acestei atitudini "lingvistice". Prin utilizarea limbii engleze ca limbă unică se permite accesul la informațiile cele mai extinse și implicarea în acest proces a unui public cât mai larg.

Consecințele unui astfel de comportament conduc spre regresivitatea inevitabilă a unei civilizații și a unei culturi, în cazul de față a civilizației și culturii franceze.

Cultura unui popor, limba acestuia, modul său de gândire, sunt cele trei elemente inseparabile ale aceleiași realități, aceleiași ființe, aceluiași mod de acțiune și aceleiași transformări.

Ar fi o greșeală enormă dacă am considera că putem separa aceste elemente unele de altele precum și dacă am crede că gândirea este aceeași în orice limbă.

Structurile gramaticale ale unei limbi sunt întotdeauna organizate astfel încât fraza să curgă în ritmul gândirii.

În limba franceză, logica sintaxei, jocul articolelor și al prepozițiilor, subiectele, verbele și complementele, demonstrează legătura strânsă ce există între modul de a gândi și observarea directă a naturii [2].

Bazându-ne pe aceste considerente, putem afirma că franceza este totuși adecvată în discursurile științifice spre deosebire de limbile germanice care, din punct de vedere al construcției frazelor, sunt complet diferite, adică nu respectă fazele naturale ale procesului perceptiv.

Așadar, folosirea de către cercetătorii francezi a limbii engleze în comunicările științifice poate duce la pierderea identității naționale, lucru nedorit întrucât oamenii de știință, ca de altfel toți cetățenii unei țări, au responsabilități morale față de colectivitatea din care fac parte și nu trebuie să fie complici ai propriei alienări.

Dacă decadența limbii franceze, în publicațiile științifice, s-a produs voit sau nu, urmând un curs firesc în situația dată – publicarea în limba engleză → presa științifică în limba franceză se reduce → pierderea credibilității presei științifice franceze -, se poate trece acum la procesul invers, de renaștere a limbii lui Voltaire.

Acest lucru ar fi posibil prin crearea unor reviste francofone sau chiar bilingve de mare calibru care ar atrage cu siguranță mult mai mulți cercetători.

Astfel, revistele se vor ameliora și în final vor reuși să câștige credibilitate.

Pe plan bugetar, o revistă bilingvă ar însemna cheltuieli foarte mari atât pentru traducere cât și pentru tipărirea în ambele limbi.

Totuși, o astfel de inițiativă ar trebui susținută în primul rând de Ministerele de Cultură a statelor francophone, iar în al doilea rând de edituri.

Sprijinul oficialităților ar reprezenta așadar un punct de plecare esențial spre un demers deloc ușor, dar realizabil.

În ceea ce privește reînvierea limbii franceze în publicațiile științifice, este de amintit și rolul important pe care îl au universitățile în acest sens.

Este importantă ca atare încurajarea studenților de a studia limba franceză, aceștia fiind ulterior potențiali cercetători.

Acesta poate reprezenta punctul de plecare spre un viitor mai bun al acestei limbi în context științific.

Dar momentan situația nu este una care ar părea că se îndreaptă spre ceea ce unii dintre noi își doresc, promovarea francezei în toate domeniile.

În cazul nostru, în calitate de cadre didactice la Universitatea Politehnica din București, în urma discuțiilor cu colegii noștri, am observat un interes scăzut pentru limba franceză în munca științifică pe care o desfășoară.

Argumentul lor: fie că nu cunosc franceza, fie că nu au găsit publicații pe domeniul lor.

Și iată că încă o dată se confirmă, din nefericire, realitatea atât de dureroasă pentru noi, francofonii, a supremației englezei în zilele noastre.

Însă speranța de a ieși din acest cerc vicios este cea care ne face să mergem mai departe și să sperăm la vremuri mai "franțuzești".

BIBLIOGRAFIE

[1] Rainer Enrique Hamel, *The dominance of English in the international scientific periodical literature and the future of language use in science*, John Benjamins Publishing Company, 2007.

[2] Gilles Boulet, *La régression relative du français dans l'information scientifique et technique: causes et conséquences ou La liberté de l'absurde*, in Actes du colloque international *L'avenir du français dans les publications et les communications scientifiques et techniques*, Québec.

Lect. Dr. Maria-Cristina MUNTEANU-BĂNĂȚEANU
Departamentul de Comunicare în Limbi Moderne,
Facultatea de Inginerie în Limbi Străine,
Universitatea Politehnica București,
e-mail: cristina_munteanu2005@yahoo.com

Conf. Dr. Ing. Lucian MĂNDREA
Departamentul de Hidraulică, Mașini Hidraulice și Ingineria Mediului,
Facultatea de Energetică, Universitatea Politehnica București,
membru AGIR,
e-mail: mandrea_lucian@hotmail.com, lucian.mandrea@upb.ro